

Konec „Les Temps Modernes“

Nakladatelství Gallimard pozastavilo vydávání francouzské revue *Les Temps Modernes*, založené Jeanem-Paulem Sartrem a Simonou de Beauvoir. Přestože její vydavatelé přislíbili „nový“ formát a oživení způsobu publikace, uplynul od vyslovení tohoto příslibu již rok, během kterého ohledně budoucnosti legendárního časopisu panovalo pouze mlčení.

Článek Antoina Gallimarda v deníku *Le Monde*, ve kterém představitel největšího francouzského nakladatelství

22. května 2019 oznámil konec revue *Les Temps Modernes*,¹ způsobil doslova otřes mezi badateli a sympatizanty sartróvské filosofie. „Jiná forma“ časopisu, jež byla v Gallimardově článku mlhavě přislíbena, zůstává dodnes bez upřesnění, přičemž zatím poslední, sedmísté číslo *Les Temps Modernes* vyšlo v prosinci roku 2018. *Les Temps Modernes*, které

1 Gallimard, A., Pourquoi j'ai pris la décision d'arrêter les « Temps Modernes ». *Le Monde*, 22 mai 2019.

byly nejprestižnějším francouzským časopisem, jenž se navíc těšil i mezinárodnímu renomé, byly vždy místem debat a bojů. Mezi jejich nejznámější autory se řadili Raymond Queneau, Boris Vian, Hannah Arendtová, William Faulkner, André Malraux, dále také Jean Genet, Pierre Bourdieu, Jacques Lacan, Claude Lévi-Strauss, Frantz Fanon, Michel Foucault, konečně pak Jürgen Habermas a Alain Badiou. Jejich příspěvky věnované filosofii, kultuře a politice byly cenným svědectvím historického vývoje uplynulého půlstoletí.

Legendární časopis založili roku 1944 Jean-Paul Sartre a Simone de Beauvoir. První výtisk se dostal do prodeje až 15. října 1945, a to kvůli nedostatku papíru ve válkou zasažené Francii. V tehdejší redakční radě byli zastoupeni Raymond Aron, Maurice Merleau-Ponty a Jean Paulhan. Redaktoři si přáli zachytit skutečný obraz tehdejší společnosti, její naděje a obavy. Beauvoirová kromě toho zdůrazňovala, že jejich záměrem zároveň bylo uvádět své čtenáře do centra tehdejších aktuálních problémů a „nalézat odhalující fakta“² v ideologicky nejednotné době.

Les Temps Modernes se brzy staly centrem intelektuálních sporů a filosofických diskusí. Texty, které v nich byly publikovány ve čtyřicátých letech minulého století, prakticky reprezentovaly to, co si Sartre představoval pod pojmem „angažovaná literatura“. Jednalo se o požadavek, aby texty veřejně činných intelektuálů sloužily i jiným účelům než jen umění nebo rozptýlení, aby svým

obsahem směřovaly ke konkrétní nápravě sociálních poměrů a apelovaly na odstranění třídních nerovností, rasismu, antisemitismu a kolonialismu.

Takzvaná druhá vlna Sartrova angažmá, během níž reflektoval především aktuální politické kauzy, do nichž se i osobně zapojoval, se neobešla bez rozepří mezi představiteli existencialistické filosofie. Patrně neznámější z těchto svárů propukl mezi Jeanem-Paulem Sartrem, Albertem Camusem a Maurice Merleau-Pontym. Zatímco se totiž Camus i Merleau-Ponty poměrně brzy odtáhli od Francouzské komunistické strany a od aktuálního politického dění vůbec, Sartrovo angažmá směřovalo přímo do centra tehdejších politických zápletek, ve kterých se, mnohdy dosti neobratně, snažil „zaujímat pozice“.

Ještě před propuknutím těchto „kauz“ se ale v *Les Temps Modernes* stihla představit jiná forma myšlení. Jejím cílem bylo studovat postavení ženy ve společnosti a obecně představit nové pojetí tzv. ženské otázky. Nejvýraznější představitelkou tohoto typu nového uvažování se stala Simone de Beauvoir, která prostřednictvím série svých článků v *Les Temps Modernes*, pojmenované „Žena a mýty“, explicitně představila ženské pohlaví jako *jiné, cizí*. Ve svých člancích, postupně publikovaných v *Les Temps Modernes*, autorka zformulovala stěžejní teze koncepce, která posléze našla své nejpřesnější vyjádření v knize publikované pod názvem *Druhé pohlaví* (1949).³ Pečlivou re-

2 Beauvoir, S. de, *La Force des choses*. Paris, Gallimard 1963, s. 60.

3 Beauvoir, S. *Le Deuxième sexe*. Paris, Gallimard 1949. Finální název publikace „Druhé pohlaví“ navrhl Sartrův přítel a bývalý

šerši ženské tematiky, jež se stala páteří celé knihy, Beauvoirová podrobně konzultovala s Claude Lévi-Straussem, který v té době pracoval na své disertaci, jež posléze vyšla pod titulem *Elementární struktury příbuzenství* (1949).⁴

Texty, které Beauvoirová prezentovala čtenářům *Les Temps Modernes* a které dnes chápeme jako projev feministické filosofie, byly podrobeny ostré kritice jejích současníků. Velmi nevybíravě na ně reagoval například Claude Mauriac, který podněcoval mládež, aby odsoudila pornografii, jež je v textech Beauvoirové údajně obsažena. A například již zmiňovaný Albert Camus Beauvoirové vyčetl, že „zesměšnila francouzské mužské pohlaví“.⁵

Zásadní konflikt s Camusem propukl ale až v roce 1952. Tehdy Sartre publikoval článek „Komunisté a mír“, k jehož sepsání ho podnítila tzv. „aféra Henriho Martina“, aktivisty, který byl odsouzen za protest proti válce, již Francie vedla v tehdejší Indočíně. V srpnovém vydání *Les Temps Modernes* z roku 1952 si pak v návaznosti na tento Sartrův text oba bývalí přátelé vyměnili veřejné dopisy, přičemž Camus v tom svém oslovil Sartra slovy „Vážený pane řediteli“, aby mu

již tímto oficiálním oslovením dal najevo svůj dlouhodobý zásadní nesouhlas s jeho novou ideologickou orientací. Sartrův dopis sice začínal oslovením „Můj drahý Camusi“, nicméně Sartre v něm veřejně sdělil, že navzdory letitému přátelství se s Camusem rozchází.

Dlouho se svou reakcí na nastalou situaci pak neotálel ani dosud trpělivý Maurice Merleau-Ponty, který *Les Temps Modernes*, jež svědomitě vedl celých osm let, definitivně opustil v roce 1953. Motivem jeho odchodu byly dlouhodobé ideologické a politické neshody se Sartrem. Jeho tehdejší korespondence se Sartrem sice nebyla v *Les Temps Modernes* medializována, avšak celá jedna kapitola jeho knihy *Dobrodružství dialektiky* (1955),⁶ nazvaná „Sartre a ultra-bolševismus“, svědčí o jejich dlouhodobých neshodách, ke kterým kromě přízně, již Sartre setrval osvědčoval komunistickému hnutí, přispěla i Sartrova neutuchající nekritická náklonnost k tehdejšímu Sovětskému svazu. Rozepří mezi oběma bývalými přáteli ukončila až smrt Merleau-Pontyho, po níž Sartre publikoval článek „Žijící Merleau-Ponty“, ve kterém se ve vzpomínkách vrátil k jejich společným studijním létům na L'École Normale Supérieure a uctil památku svého přítele.⁷

V roce 1995 *Les Temps Modernes* oslavily své padesáté narozeniny. V čele revue tehdy stál blízký přítel Sartra a Beauvoirové, režisér Claude Lanzmann. V redakční radě byli zastoupeni

(pokr. pozn. č. 3) student Jacques-Laurent Bost. Nicméně i Sartre vznesl svůj návrh, a kdyby jej bývala Beauvoirová přijala, její práce by dnes nesla název „Ariana, Mélusina“. Podrobněji k českému, slovenskému a anglickým překladům této práce viz Pichová, D., Simone de Beauvoir: „Druhé pohlaví“ – a kletba překladu. *Filosofický časopis*, 67, 2019, č. 2.

4 Lévi-Strauss, C. *Les structures élémentaires de la parenté*. Paris, Presses universitaires de France 1949.

5 Beauvoir, S. de, *La Force des choses*, c.d., s. 208.

6 Merleau-Ponty, M., *Les Aventures de la dialectique*. Paris, Gallimard 1955.

7 Sartre, J.-P., Merleau-Ponty vivant. *Les Temps Modernes*, 16, 1961, n. 184.

francouzští akademikové a intelektuálové, mezi nimiž zaujímalí důležité pozice zejména Juliette Simontová, Jean Bourgault a Gérard Wormser. Claude Lanzmann – poslední z „historických sartrovců“, „duše a kostra revue“, který stál v čele *Les Temps Modernes* více než třicet let – však zemřel v červenci roku 2018. Lanzmann sice revue intelektuálně „odkázal“ Juliette Simontové, avšak redakční rada, již vedla spolu s Jeanem Bourgaulem,⁸ zůstala po Lanzmannově smrti bez faktického lídra požívajícího všeobecné veřejné autority. A navzdory vizi „obnovujícího projektu“, již Simontová s Bourgaulem adresovali Antoinovi Gallimardovi, se dnes nad budoucností slavného časopisu vznáší velký otazník.

V úvodníku k poslednímu číslu *Les Temps Modernes* sice Simontová a Bourgault vyjadřují své odhodlání vést „ve světě technologických a kulturních mutací“ svobodnou revue, která by otevřela prostor opravdové komunikaci,⁹ zdá se však, že jejich apel zůstane oslyšen. Přestože totiž Antoine Gallimard přiznává, že *Les Temps Modernes* jsou nositelkou „intelektuálního dědictví“ a „humanistické a progresivní linie“, uvádí zároveň, že v poslední době již „nebyly místem střetávání kritického dotazování a kontaktu s veřejností“. A povzbuzuje čtenáře k odvaze

a odhodlání, s nímž se mají vydat hledat pravdu svou vlastní, osobní cestou.¹⁰

Je jisté, že konec *Les Temps Modernes* je koncem jedné „epochy“ – a v jistém smyslu je to také druhá smrt Jeana-Paula Sartra, jehož poselství aktuálně přetrvávalo, prostřednictvím článků publikovaných právě a především v této revue, téměř čtyřicet let po jeho smrti. Ale není to nakonec splnění mise jeho revue? V souvislosti s mýtem o běžci, který, ač mrtvý vyčerpáním, přesto běžel z Maratónu do Athén oznámit zprávu o vítězství Řeků, Sartre přece sám říká, že „mrtví stále ještě chvíli jednají, jako by žili. Určitý čas, rok, deset, možná padesát let, každopádně se jedná o konečnou periodu, a pak jsou pohřbeni podruhé.“¹¹ Jacques Derrida navazuje na tato Sartrova slova a dodává: „hlavní je, aby toto ‚podruhé‘ nebylo poslední...“¹²

Proč si tedy za nějaký čas nakonec nepředstavit novou, „odlehčenější“ podobu slavného časopisu, možná s jiným názvem, možná více „moderne“, se třemi tematickými čísly ročně? To, na čem přece záleží především, je, aby *Les Temps Modernes*, „revue, kterou potřebujeme [...] více než kdy jindy“, nezmlzela z našich životů úplně a aby nedošlo k Sartrem tolik obávané „záplavě“.¹³

Markéta Kiššová

8 Juliette Simontová a Jean Bourgault jsou členy týmu „Sartre“ v Institutu moderních a současných rukopisů (ITEM) při L'École Normale Supérieure a pravidelně přispívají k rozvoji sartrovské filosofie.

9 Simont, J. – Bourgault, J., Éditorial. *Les Temps Modernes*, 73, 2018, n. 700, s. 3.

10 Gallimard, A., Pourquoi j'ai pris la décision d'arrêter les « Temps modernes », c.d.

11 Sartre, J.-P., Écrire pour son époque. In: *Les Écrits de Sartre*. Eds. M. Contat – M. Rybalka. Paris, Gallimard 1970, s. 676.

12 Derrida, J., Il courait mort: salut, salut. *Les Temps Modernes*, 60, 2005, n. 629, s. 207.

13 Sartre, J.-P. Écrire pour son époque, c.d., s. 676.